

J.C. Jacobsen af *Henrik Fode*, hhv. *Kristof Glamann*, behandles forholdene i tændstikindustrien op til tændstikloven af 1874 i detaljer af *Ib Gejl*; *H.C. Johansens* mere problemstyrede bidrag tager et aktuelt forskningsemne op, de multi- eller transnationale selskabers udvikling før 1914, og placerer Danmark ind på landkortet. – Titlen på *Per Bojes* indlæg, *Virksomhedshistorie uden virksomhedsregnskaber*, vækker forhåbning om for et øjeblik at slippe arkivalierne af syne, men refererer nu til forfatterens tidligere bog om Thomas B. Thrige, hvis resultater vedr. virksomhedens økonomiske udvikling kan berigtiges ved hjælp af nogle af firmaets netop genfundne statusbøger.

Således kommer *Festskrift til Vagn Dybdahl* landet og tiden rundt i arkivnære studier med respekt for detaljen; en undtagelse repræsenterer *Bjarne Hastrups* tour de force over 'den skandinaviske udviklingsmodel i historisk belysning', der slet ikke tynges af kildehenvisninger – og så savner man dem jo alligevel.

*Annegrete Dybdahl* har udarbejdet en bibliografi over Dybdahls omfattende og mangesidige forfatterskab.

*Hans Kryger Larsen*

RUDI THOMSEN (red.): *Det athenske demokrati i samtidens og eftertidens syn I-II*. Århus, Sfinx, 1986. 734 s. med 100 ill. 325 kr. (indb.)

Institut til belysning af middelhavsområdet kulturelle arv, også kaldet *Orbis Terrarum*, har til huse v. Århus Universitet og udgiver bl.a. det fortrinlige populære tidsskrift *Sfinx*. En gruppe medarbejdere har under ledelse af professor Rudi Thomsen taget sig for at skildre synet på det athenske demokrati fra samtid til nutid. Herudaf er kommet to svære bind med små 30 bidrag af forskellig længde, men alle af stor lødighed. Bd. 1 koncentrerer sig om grækernes eget syn på denne ejendommelige styreform, og det er naturligt, at Mogens Herman Hansen lægger for med en forbilledlig klar fremstilling af det athenske demokrati-traditionen og mytens baggrund. Få har som han overblik over den attiske statsforfatning og dens funktion ud i alle kringelkroge, og det er her lykkedes ham på lidt over 70 sider at give et fortrinligt indtryk af demokratiets funktion. Herpå følger en række essays om demokratisyn i den samtidige litteratur, teateret v. Holger Friis Johansen, hos talerne v. Signe Isager, hos historikerne v. Bodil Due og hos den anonyme forfatter, som her efter engelsk skik kaldes den gamle oligark, v. Rudi Thomsen. Denne afhandling er udstyret med et endog meget omhyggeligt noteapparat, hvad der *kan* skyldes, at hovedredaktøren ikke har villet skære i sig selv - men det har i høj grad sin berettigelse, fordi det jo netop er denne traktat, der var temaet for Hartvig Frischs doktordisputats, »Athenernes Statsforfatning. En filologisk-historisk analyse af Pseudoxenophons skrift de re publica Atheniensium« fra 1941. I dette skrift, der senere udkom på engelsk, bringes dels en tekst og dels en oversættelse med en udførlig dansk kommentar, og Rudi Thomsen har nu i en fyldig forskningsdiskussion ført traditionen videre, så at dette særprægede forfatterskab og diskussionen om det nu er let tilgængelig for danske læsere. Taleren Isokrates fra IV. årh. får sit eget kapitel med undertitlen »en konservativ demokrat« v. Otto Steen Due, mens Mogens Herman Hansen tager sig af sofisterne og filosofferne Sokrates, Platon og Aristoteles.

Xenophon behandles for sig som historiker og essayist v. Bodil Due, og også demokratiet i samtidens kunst og arkitektur får sit afsnit v. Lise Hannestad og Poul Pedersen. Bindet afsluttes med en epilog: Hellenismens Athen og den nye komedie v. Otto Steen Due. Dette kan naturligvis virke kalajdoskopisk, men for den, der læser bogen ud i et stræk, virker den dog som en enhed, og man forstår, at der ligger et omhyggeligt redaktionelt forarbejde bag. Hvor man kunne have ønsket sig en fyldigere behandling, må man erindre sig bogens økonomi, og hvor den fyldigere behandling forefindes, glæder man sig over den.

Bd. 2 omhandler eftertidens syn på demokratiet, fra romernes overbærende foragt over Byzants til middelalderens og nyere tids statstænkere (v. Jacob Isager, Karsten Fledelius, Jan Lindhardt og Michael Linton). Det er klart, at man i hine tider ikke havde megen sans for demokratiets velsignelser. Vejen blev brudt af den antikvariske tradition (v. Aksel Damsgaard Madsen), og den amerikanske og franske revolution øste ivrigt af de antikke kilder uden dog at søge at kopiere det direkte demokrati (v. Jørgen Christian Meyer). Udviklingen føres videre over nyhumanisterne, Hegel, Marx og Engels (v. Giuseppe Torresin), hvilket med fordel kan sammenholdes med skildringen af englænderen Georg Grote, »en engageret advokat for det athenske demokrati« (v. Erik Christiansen). Aksel Damsgaard Madsen giver i et langt afsnit en fortrinlig oversigt over det 19. og 20. århundredes historiografiske opfattelse, der naturligvis nøje afspejler den enkelte historikers eget politiske standpunkt. Endelig er der instruktive afsnit om demokratiets behandling i tyske, græske og danske traditioner, især i skolebøgerne (v. Tønnes Bekker-Nielsen, Vincent Gabrielsen og Erik Christiansen). Det kan ikke undre, at man først sent har gjort det attiske demokrati til et ideal, og de fleste, der i dag taler om denne styreform i henrevne vendinger, kender naturligvis ikke meget til den. Ligesom bd. 1 slutter også dette bind med et afsnit om kunsten som pejling af demokratitanken i den vestlige kultur« (v. Lise Bek og Niels Ohrt) samt en epilog af Mogens Herman Hansen om direkte og repræsentativt demokrati i dag.

Vi står her over for et nybrud i dansk oldtidsforskning, hvor man dels søger at vise »wie es eigentlich gewesen« og dels forsøger at demonstrere de mange forskellige opfattelser, der gennem tiderne er lagt ned over det historiske fænomen, vi kalder det attiske demokrati. Herved får især bd. 2 en udpræget mentalitetshistorisk betydning, der gør fremstillingen velegnet for andre end oldtidshistorikeren til at trænge ned i myten om det klassiske og den brug, eftertiden gjorde af den. Rigelige litteraturlister gør det muligt for brugeren at gå videre i sine studier, ligesom bogen er rimeligt, men ikke rigt illustreret.

Disse to bind vil sikkert med interesse blive læst af mange med interesse for oldtiden, men her skal jeg understrege, at den i lige så høj grad henvender sig til hele den historisk interesserede verden, lærd som læg. Her er mange fine iagttagelser og mange formuleringer, der kan vække til eftertanke og til modsigelse. Det er, kort sagt, et værdifuldt værk.

*Jens Erik Skydsgaard*